

Artikkeliväitöskirja humanistisessa tiedekunnassa (2022)

Humanistisella alalla väitöskirjat ovat perinteisesti olleet monografioita, mutta yhtä hyvin väitöskirja voi koostua useasta samaa aihepiiriä koskevasta artikkelista ja yhteenveto-osasta. Tällainen artikkeliväitöskirja vastaa työmäärältään ja tieteelliseltä tasoltaan monografiaa, mutta on työskentelyprosessina erilainen. Tämän vuoksi väitöskirjan tekijän ja ohjaajan on syytä keskustella ja sopia väitöskirjan muodosta jo varhaisessa vaiheessa. Kun päätös artikkeliväitöskirjasta tehdään ajoissa, tutkimusprosessi on paremmin hallinnassa. Tällöin tutkimuksen vaiheiden ja aikataulun suunnittelu voidaan kytkeä yhteen julkaisuja koskevan suunnitelman kanssa.

Rakenne ja laajuus

Artikkeliväitöskirjassa tulee olla laajuudesta riippuen vähintään neljä samaan aihepiiriin kuuluvaa tieteellistä artikkelia ja yhteenveto-osa. Artikkeleista vähintään kolmen tulee olla joko julkaistuja tai julkaistavaksi hyväksytyjä vähintään kolmen artikkelin tulee olla julkaistu tai julkaistavaksi hyväksytty siten, että julkaisija ei enää vaadi muutoksia. Tällöin neljäs artikkeli voi olla lähetetty arvioitavaksi, mutta ilman julkaisupäätöstä.

Kun tutkimus jätetään esitarkastettavaksi, on sen osana esitettävä luettelo siitä, missä artikkelit on julkaistu tai hyväksytty julkaistaviksi. Samassa yhteydessä on yhteisjulkaisujen osalta esitettävä selvitys siitä, mikä väittelijän työn itsenäinen osuus niissä on. Näiden selvitysten tulee olla väitöskirjan yhteenveto-osuudessa siten, että ne ovat selkeästi löydettävissä ja erotettavissa.

Artikkelit

Väitöskirjan artikkelit julkaistaan vertaisarvioituissa julkaisuissa. Näitä ovat pääasiassa kansainväliset ja kotimaiset tieteelliset lehdet ja kokoomateokset.

Artikkelikokonaisuus kannattaa suunnitella huolella. Jokaisen artikkelin tulee sisältää uutta tietoa ja sopia tutkimuksen kokonaisuuteen. Koska julkaistuja artikkeleita ei voi väitöskirjan koostamisen ja yhteenvedon laatimisen yhteydessä enää muuttaa, lievä toisto artikkeleiden välillä voidaan sallia.

Artikkeliväitöskirjaan voi sisältyä enintään yksi vertaisarvioinnin läpäissyt katsausartikkeli (review article). Se ei saa olla pelkkä kirjallisuuskatsaus tai referaatti, vaan sen tulee tuottaa osoitettavissa olevaa uutta tieteellistä tietoa, jollaista voi olla esimerkiksi metodologinen kontribuutio tai meta-analyysi aiemmasta tutkimuksesta. Katsausartikkelin soveltuvuudesta osaksi väitöskirjaa käydään ohjaajan kanssa keskustelu, jossa ohjaaja toteaa, täyttääkö katsausartikkeli hänen arvionsa mukaan tämän vaatimuksen

Artikkeleiden julkaisusuunnitelman laatimisessa on hyvä olla konkreettinen ja selvittää eri tieteellisten lehtien käsittelyprosessit ja -aikataulut. On syytä ottaa huomioon, että eri artikkeleiden kirjoitusprosesseista referee-palautteineen ja viimeistelyineen tulee yleensä päällekkäisiä ja että lopullinen julkaisupäätös tai julkaisun ilmestyminen vaikuttavat koko tutkimusprosessin ja väitöskirjan valmistumiseen. Ohjaajien tuki sopivien julkaisukanavien etsimisessä ja valitsemisessa on keskeistä.

Kun artikkeleista laaditaan kustannussopimus kustantajan kanssa, tulee väittelijän varmistaa, että hänelle jää oikeus julkaista artikkeli uudelleen väitöskirjansa osana, tai mikäli kustantaja asettaa uudelleenjulkaisemiselle jonkin aikarajan (embargo), sen ei tulisi olla ristiriidassa väitöstilaisuuden suunnitellun aikataulun kanssa.

Väitöskirjaan hyväksyttäväksi aiotut artikkelit eivät vanhene. Jos artikkeleiden julkaisemisen aikajänne on pitkä ja jos tekijästä tai ohjaajasta vaikuttaa siltä, että jokin osa artikkelista on vanhentunut, kannattaa asiaa käsitellä yhteenveto-osassa, kun arvioi työn tuloksia.

Artikkelit voivat olla erikielisiä. Kielivalikoima vaikuttaa kuitenkin esitarkastajien ja vastaväittäjän valintaan, joten artikkeleiden kielen ja julkaisukanavien valinnassa tämä kannattaa ottaa huomioon.

Yhteisartikkelit

Väitöskirjan artikkelit voivat olla osittain tai kokonaankin yhteisartikkeleita. Tällöin on tärkeää, että väittelijän itsenäinen osuus on hyvin dokumentoitu ja tuotu esiin. Väittelijän osuus voi käydä ilmi sekä artikkelista että yhteenveto-osasta. Väittelijän itsenäinen osuus tulee joka tapauksessa osittaa selkeästi ja riittävän tarkasti yhteenveto-osassa. Mikäli yhteisartikkeliä, joka tulee väitöskirjaan, ei ole vielä hyväksytty julkaistavaksi, pitää väittelijän saada muilta kirjoittajilta kirjallinen lupa käyttää sitä väitöskirjansa osana.

Ennen väitöskirjan esitarkastukseen jättämistä väittelijän on syytä esitellä ohjaajille artikkeliväitöskirjan kokonaisuus ja yhteisartikkeleiden osalta selvittää oma osuutensa niissä. Näin ohjaajat voivat arvioida, vastaako väittelijän tuottama kokonaisuus väitöskirjalle asetettuja vaatimuksia.

Selvitys väittelijän itsenäisen työn osuudesta on tärkeää myös esitarkastuksen näkökulmasta. Esitarkastajien (ja myöhemmin vastaväittäjän) tulee voida arvioida väittelijän tuottaman osuuden laajuus ja tieteellinen laatu.

Samaa yhteisartikkeliä voi käyttää useampi väittelijä omassa väitöskirjassaan, kunhan siihen liitetään edellä mainittu selvitys eri kirjoittajien osuuksista.

Yhteenveto

Artikkeliväitöskirjan tulee muodostaa yhtenäinen kokonaisuus, jonka tavoitteet, teoreettinen viitekehys, menetelmät ja tutkimustulokset esitetään yhteenvedossa. Yhteenveto on ydin, jonka merkitys artikkeliväitöskirjan arvioinnissa on keskeinen.

Tavoitteiden ja analyttisen johdannon lisäksi yhteenvedossa kootaan tutkimus yhteen. Artikkeleita ei vain tiivistetysti esitellä vaan saatuja tuloksia ja tulkintoja arvioidaan kokonaisvaltaisesti ja kriittisesti. Artikkeliväitöskirjan yhteenveto-osa kannattaa siis suunnitella huolella. Koska artikkeliväitöskirjan tulisi olla kokonaisuus, on hyvä tuoda esiin, miten artikkelit liittyvät toisiinsa. Yhteenvedossa voi palata tutkimuksessa tehtyihin valintoihin, arvioida tuloksia ja tulkintoja ja artikkeleiden muodostamaa kokonaisuutta eikä ainoastaan referoida niitä. Yhteenvedon laatimisessa on hyvä muistaa, että se sisältää monografiaväitöskirjan erillisistä johdannosta ja loppuluvusta poiketen molemmat: sekä analyttisen tieteellisen johdatuksen tutkimukseen että tutkimuksen tulokset, pohdinnan ja päätelmät.

Artikkeliväitöskirjan yhteenveto-osuuden suositeltu laajuus on 40–80 liuskaa, poisluettuna liitteet.

Tohtorin tutkintoa ja väitöskirjaa koskevat yleiset säädökset on esitetty Valtioneuvoston asetuksessa 1039/2013 (21§ ja 22§) <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131039>